

LOV i daglig verksamhet

Minskad valfrihet

ökade kostnader

Av Hans Hallerfors

Från och med den 1 april 2019 "är det möjligt att välja utförare inom daglig verksamhet", står det i en artikel på Göteborgs stads hemsida. "Valfriheten gäller alla som har ett beslut om daglig verksamhet enligt LSS, vilket idag handlar om cirka 1 800 personer", skriver man glatt. Bakgrunden är att kommunen förra året beslöt att införa ett "valfrihetssystem" enligt Lagen om valfrihet (LOV) för daglig verksamhet. Vid beslutet utlovades förutom större valfrihet också förbättrad kvalitet och minskade kostnader. Privatiseringen av insatsen daglig verksamhet (vilket är det egentliga målet vid införandet av LOV) är ett typexempel på hur man med falsk marknadsföring försöker stöpa om en gemensam verksamhet – vårt stöd till personer med funktionsnedsättningar – till en låtsasmarknad. Det fungerar dåligt. I själva verket minskar valfriheten, kvaliteten försämras och i längden pekar allt mot att det blir dyrare.

Daglig verksamhet är den största LSS-insatsen till personer med funktionsnedsättningar, om man räknar på antal personer. 2017 var det totalt 37 500 som hade den insatsen i landet. Trots den stora ökningen av antalet som får insatsen, som till stor del beror på ökningen av antalet personer med neuropsykiatriska diagnoser, har de flesta kommuner klarat av att bygga ut och förändra sina verksamheter så att de passar dessa nytillkomna grupper.

Inte anpassad efter målgruppen

Den som har fått ett beslut om daglig verksamhet har, i mån av plats, möjlighet att välja verksamhet. Kanske kan införandet av LOV ge antalsmässigt något fler valmöjligheter. Men det är oviktigt eftersom den första valsituationen inte är anpassad till målgruppen. Personer med intellektuell funktionsnedsättning behöver få pröva på. Man behöver under årtal framöver

möta personal som kan motivera till att pröva på olika verksamheter. Det har man tagit fasta på i flera kommuner.

20% prövar nytt jobb varje år

Ta Gävle som t o m blivit nominerad till årets LSS-kommun för sin fina dagliga verksamhet. Där har de ca 450 personer som har insatsen möjlighet att välja mellan 10 olika basverksamheter, 17 företagsgrupper och en rad enskilda placeringar i något företag. Och man väljer! 20% av brukarna byter arbete varje år. Många för att pröva på mer självständiga arbeten (med mindre personalstöd). De som arbetar på "vanliga" arbetsplatser har ökat från 15% 1995 till 62% 2018. Man har den högsta habiliteringsersättningen till deltagarna i daglig verksamhet (15 kr/tim) i landet och man har en genomtänkt kompetensutveckling både för deltagare och personal (heltider och krav på utbildning). Även personalen har möjlighet att utvecklas inom daglig verksamhet. Ca 5% byter arbetsplats varje år.

I Gävles kommunplan 2018–2021 fanns planer på att införa LOV för daglig verksamhet. Men förslaget vann ingen politisk majoritet. Det var omöjligt att blunda för fördelarna med den flexibla och högkvalitativa dagliga verksamhet som kommunen själv hade byggt upp. Där fanns ju en valfrihet som LOV-kommunerna inte kommer i närheten av!

Stor risk för inlåsnings effekter

Införandet av LOV i daglig verksamhet skapar stora risker för inlåsnings effekter. Även om man får pröva på innan man väljer verksamhet så vill det mycket till att få byta när man väl fått en plats. Personer med bristande beslutskapacitet har svårt att stå upp för sina behov, ofta behöver man hjälp för att själv bli medveten om dem. Som "kund" genererar man inkomster till den vårdfirma som bedriver verksamheten. Där finns det knappast några incitament för att uppmuntra till byte av utförare.

LOV (Lagen om valfrihetssystem) infördes 2008 av den borgerliga regeringen med syftet att skapa en kommersiell marknad av kommunala välfärdstjänster. Hemtjänst är den insats som flest kommuner har privatiserat genom LOV. Fram till 2014 ökade stadigt antalet kommuner som köper hemtjänst av privata firmor, men nu har det svängt och andelen minskar. Idag är det 158 kommuner av 290 som har infört LOV för hemtjänsten.

När det gäller LSS-verksamheter har de flesta kommuner sagt nej till LOV. För daglig verksamhet enligt LSS är det bara 31 kommuner som infört ett "valfrihetssystem" och för bostad med särskild service är det idag bara 4.

Ett sådant konstaterande handlar inte om att de privata verksamheterna skulle vara "onda" eller inte vilja det bästa för sina "kunder". Men inför man en marknadslösning så gäller också marknadens logik. Och den säger att utföraren självklart vill behålla sina inkomstkällor och öka sin lönsamhet. Det senare kan man göra genom att rationalisera verksamheten och minska personalkostnaderna. Man kan också försöka pressa upp priset för insatsen genom att få till stånd en höjning av den servicenivå som kommunen beslutat att deltagaren behöver.

Kostnaderna per plats i daglig verksamhet

Hur är det då med kostnaderna?

Idag är det ganska lätt att jämföra kostnader för LSS-insatser genom databasen Kolada (kolada.se).

Den genomsnittliga årskostnaden för en plats i daglig verksamhet (viktat efter antalet invånare, brukare osv) var:

2015: 211 018 kr, 2016: 210 999 kr, 2017: 217 142 kr.

För Göteborg (innan LOV) var samma siffror:

2015: 334 065 kr, 2016: 348 063 kr, 2017: 326 226 kr.

Det är dessa höga siffror för Göteborg som låg till grund för kommunstyrelsens ordförande Axel Josefson (M), när han förra året utlovade att LOV skulle innebära besparingar på 60 milj kr per år för daglig verksamhet. Kanske borde han då ha tittat på Stockholm som införde LOV i daglig verksamhet redan 2011 och där nästan all verksamhet förts över till privata utförare. Där är samma siffror:

2015: 296 405 kr, 2016: 309 116 kr, 2017: 343 499 kr.

Han kunde också ha jämfört med Gävle ovan (ej LOV):

2015: 175 326 kr, 2016: 178 981 kr, 2017: 174 027 kr.

Kolada delar in landets kommuner i de 25 % som har högst kostnader (röd grupp), de 50 % som har medelkostnader (gul grupp) och de 25 % som har lägst kostnader (grön grupp). Av de 30 kommuner

(utöver Göteborg) som infört LOV i daglig verksamhet låg 14 i den röda gruppen, 15 i den gula gruppen och en i den gröna gruppen, när det gäller kostnad för samma verksamhet.

LOV ger minskad valfrihet och ökade kostnader

Införandet av LOV har inte inneburit några besparingar för kommunerna. Tvärtom, allt pekar på att vårdfirmornas behov av lönsamhet så småningom kommer att pressa upp priset, ju mer kommunerna blir beroende av dem för att kunna uppfylla lagens krav.

Man kan således konstatera att när det gäller valfrihet, kvalitet och kostnader lyckas de kommuner bäst som dels har en medveten strategi för den dagliga verksamheten, dels behåller huvuddelen av verksamheten i kommunal regi. Att införa LOV innebär tvärtom minskad valfrihet och ökade kostnader.

Som Carl Hamilton konstaterar i en intervju med Susanne Popova i Svenska Dagbladet (190113) är Sverige ett extremt land när det gäller att "föra över modeller och lösningar från en samhällssfär till en annan"... "ingenstans har de styrande valt så extrema lösningar som i Sverige. Nästan alltid grundat enbart i teoretiska modeller och en romantisk övertygelse att veta vart historien är på väg. I grund och botten är det exempel på klassisk dårskap."

Införandet av LOV i daglig verksamhet i Göteborg är ett exempel av många på en sådan dårskap.

Hans Hallerfors
är redaktör och
ansvarig utgivare
för Intra.

